

6. Баулін Ю. В. Європеїзація Загальної частини проекту КК України. Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації : матеріали міжнар. наук. практ. круглого столу, м. Харків, 15 трав. 2020 р. / [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), Л. М. Демидова (заст. голов. ред.), А. П. Гетьман та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 45–50.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-24>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РАСИЗМОМ ТА КСЕНОФОБІЄЮ

Тимчук Олексій Леонідович

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)*

Надієнко Олена Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)*

Важливим напрямком гармонізації законодавства України та ЄС в сфері кримінального права є протидія злочинам ксенофобського характеру. Ключовим актом в цій сфері є Рамкове рішення Ради ЄС від 28 листопада 2008 р. «Про боротьбу з окремими формами та проявами расизму та ксенофобії за допомогою кримінального права» [1].

В цілому рамкові рішення як нормативні акти ЄС, що видаються у кримінально-правовій сфері, виступають джерелами непрямой законотворчості, тобто адресуються державам-членам для того, аби вони привели внутрішнє законодавство у відповідність до цих актів. Положення цього Рамкового рішення були введені в дію не пізніше 28 листопада 2010 р. Саме до цієї дати всі держави-члени ЄС зобов'язані трансформувати його норми у свої кримінальні кодекси або інші акти кримінального законодавства. При цьому Рамкове рішення, будучи актом так званої мінімальної гармонізації, не позбавляє держави-члени можливості передбачати караність інших видів злочинних діянь, що належать до расизму та ксенофобії, а також встановлювати більш суворі санкції, ніж ті, що передбачені у його

статтях. Водночас слід зазначити, що визначаючи ознаки різних форм і проявів расизму та ксенофобії як злочинних діянь, це Рамкове рішення не містить визначення самих понять «расизм» та «ксенофобія».

Аналізоване Рамкове рішення передбачає наступне: 1. Кожна держава-член вживає необхідних заходів для того, щоб підлягали покаранню такі умисні діяння: а) публічне підбурювання до насильства чи ненависті щодо групи осіб або члена подібної групи, визначеної за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, спорідненості за висхідною лінією, національного чи етнічного походження; б) вчинення передбаченого у пункті «а» діяння шляхом публічного розповсюдження або поширення текстів, зображень чи інших носіїв; с) публічна апологія, публічне заперечення або публічна груба баналізація злочинів геноциду, злочинів проти людства та воєнних злочинів, як вони визначені у статтях 6, 7 та 8 Статуту Міжнародного кримінального суду щодо групи осіб або члена подібної групи, визначеної за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, спорідненості за висхідною лінією, національного чи етнічного походження, коли така поведінка здійснюється способом, який створює ризик підбурювання до насильства чи ненависті стосовно групи осіб або члена подібної групи; д) публічна апологія, публічне заперечення або груба баналізація злочинів, визначених у статті 6 Статуту Міжнародного воєнного трибуналу, доданого до Лондонської угоди від 8 серпня 1945 р., щодо групи осіб або члена подібної групи, визначеної за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, спорідненості за висхідною лінією, національного чи етнічного походження, коли така поведінка створює ризик підбурювання до насильства чи ненависті стосовно групи осіб або члена подібної групи. 2. З метою параграфу 1 держави-члени можуть вирішити для себе карати лише таку поведінку, яка або здійснюється способом, що створює ризик порушення громадського порядку, або є загрозливою, принижуючою або образливою. 3. З метою параграфу 1 посилення на релігію вважається таким, що охоплює, як мінімум, ту поведінку, яка є приводом до вчинення дій проти групи осіб або члена подібної групи, визначеної за ознакою раси, кольору шкіри, спорідненості за висхідною лінією, національного або етнічного походження. 4. При прийнятті цього Рамкового рішення або згодом будь-яка держава-член може подати декларацію, згідно з якою вона робитиме караними заперечення або грубу баналізацію злочинів, зазначених у пунктах «с» та/або «д» параграфу 1, лише у разі, якщо такі злочини були встановлені остаточним рішенням, винесеним національним судом цієї держави-члена та/або міжнародним судом або лише остаточним рішенням, винесеним міжнародним судом. Рамкове

рішення спеціально передбачає, що расові та ксенофобські мотиви при вчиненні інших злочинів повинні визнаватись судами обтяжуючими при призначенні покарання. Рамкове рішення також передбачає, що покарання за злочини, що стосуються расизму та ксенофобії, повинні включати ефективні та пропорційні кримінально-правові санкції, які мають належний «попереджувальний ефект». До переліку цих покарань обов'язково має входити позбавлення волі на строк від одного до трьох років.

Окрім того, акцентовано на тому, що відповідальності за такі злочини мають також підлягати юридичні особи, якщо злочини вчинено їх посадовими особами; найсерйознішим заходом відповідальності виступає примусова ліквідація («розпуск») юридичної особи у судовому порядку.

В чинному кримінальному законодавстві України положення цього Рамкового рішення практично не враховані. Лише у двох статтях побічно йдеться про заборону деяких із таких діянь. Так, у ст. 161 КК України йдеться про порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. В ст.300 КК України передбачена відповідальність за ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію [2]. Натомість в проєкті нового Кримінального кодексу України в розділі 4.11 «Кримінальні правопорушення проти рівноправності та політичних прав» міститься ст. 4.11.1 Розпалювання ворожнечі чи ненависті, в якій передбачена кримінальна відповідальність за такі дії, як розпалювання чи пропагування національної, расової або релігійної ворожнечі чи ненависті або ворожнечі чи ненависті за ознакою регіональної належності, сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності; приниження національної честі чи гідності; образа почуття людини у зв'язку з її приналежністю до певної раси чи її релігійними переконаннями; публічне виправдовування, заперечення або явно применшення злочину геноциду, злочинів проти людяності чи воєнних злочинів, як вони визначені у статтях 6, 7 та 8 Статуту Міжнародного кримінального суду, спрямованих проти групи людей або членів такої групи, яка визначається за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, родового чи національного чи етнічного походження, або публічно виправдовування, заперечення або явно применшення будь-якого зі злочинів, як вони визначені у статті 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу, доданого до Лондонської угоди від 8 серпня 1945 року, спрямованих проти групи осіб або члена такої

групи, яка визначається за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, родового, національного чи етнічного походження [3].

Список використаних джерел:

1. Décision-cadre 2008/913/JAI du Conseil du 28 novembre 2008 sur la lutte contre certaines formes et manifestations de racisme et de xénophobie au moyen du droit pénal. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0913>

2. Кримінальний кодекс України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проєкту (станом на 30.01.2023 року). <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-25>

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 191 КК УКРАЇНИ, ВЧИНЕНИХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Черкашин Іван Іванович
адвокат (м. Запоріжжя)

Філей Юрій Володимирович
*кандидат юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)*

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 3 березня 2022 року, частини четверті статей 185, 186, 187, 189, 191 КК України доповнено словами «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану» [1].

Відповідно до пункту 31 частини першої статті 85 Конституції України та статті 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Верховна Рада України затвердила Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [2].